

بررسی مشارکت علمی روان‌شناسان ایرانی در انتشار مقالات علمی در پایگاه مدلاین طی سال‌های ۲۰۱۰-۲۰۰۰

تاریخ دریافت: ۹۱/۴/۱۹

تاریخ پذیرش: ۹۲/۱/۲۴

محمدحسین بیگلو*، نگین چخماچی**، سوسن شاه‌خداوند***

چکیده

مقدمه: در این پژوهش به منظور بررسی وضعیت تولیدات علمی روان‌شناسی پژوهشگران و مشخص کردن جایگاه ایران در مقایسه با سایر کشورها، مقالات ژورنال‌های برتر حوزه روان‌شناسی طی یک دوره ۱۱ ساله مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

روش: ۷۱ مجله علمی حوزه روان‌شناسی با استفاده از طبقه بندی موضوعی پایگاه JCR شناسایی شده‌اند. در این میان ۱۹ مجله با ضریب تأثیر بیشتر از ۳ دارای معیار ورود به پژوهش می‌باشند. اطلاعات مورد نظر از طریق جستجو در پایگاه اطلاعاتی علوم زیستی مدلاین بازیابی و مورد بررسی قرار می‌گیرد.

یافته‌ها: تجزیه و تحلیل اطلاعات نشان داد که تعداد ۱۳۵۶۶ مقاله در مجلات تحت بررسی منتشر و در پایگاه مدلاین ایندکس شده است. از نظر تعداد تولیدات علمی کشورها، ایالات متحده آمریکا، بریتانیا و آلمان به ترتیب در رتبه‌های اول تا سوم قرار گرفتند و کشور ایران با ۱۹ مقاله (۰/۱۴٪) جایگاه سی و دوم را در میان سایر کشورها به خود اختصاص می‌دهد. نشریه تخصصی *Neurobiology of learning and memory* با ضریب تأثیر ۳/۴۷۶ بیشترین تعداد مقالات نویسندگان ایرانی را منتشر کرده است و ۱۱٪ مقالات به صورت مشترک با همکاری بین المللی انجام گرفته است.

نتیجه‌گیری: اگرچه تولیدات علمی در مجلات برتر تخصصی در زمینه روان‌شناسی روند رو به رشد داشته و از ۲۰۰۲ به بعد به صورت خطی افزایش نشان می‌دهد، اما سهم پژوهش‌های ایران در مجلات تحت بررسی بسیار اندک است.

واژه‌های کلیدی: علم سنجی، روان‌شناسی، مدلاین، ایران، مشارکت علمی

biglu@tbzmed.ac.ir

* نویسنده مسئول: دانشیار، گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران

nchakhmachi@yahoo.com

** کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران

shakhodabandeh4@yahoo.com

*** کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی مرکز طبیبی کودکان دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

ایران

مقدمه

با توجه به رشد چشمگیر تولید اطلاعات روان‌پزشکی و روان‌شناسی در جهان و ایران و سهم عظیم مشکلات بهداشت روان و شیوع مشکلات روان‌پزشکی از نظر بار کلی بیماری^۱ در دنیا لزوم انجام پژوهش درباره بهداشت روان و سنجش میزان این پژوهش‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است [۱، ۲] تا میزان اثرگذاری، پویایی و کارآمدی کشور، سازمان‌ها، نهادها و محققان تبیین گردد. امروزه یکی از مهمترین و کارآمدترین شاخص‌ها و شیوه‌های سنجش این برונدها استفاده از مطالعات علم سنجی با بررسی مقالات پژوهشی منتشر شده در نشریات علمی است. علم سنجی به عنوان فعالیتی آکادمیک و روشی قابل اعتماد برای پیگیری فعالیت‌های تکنولوژیکی و علمی کاربرد دارد [۳، ۴]. تا به حال تحقیقات بسیاری در زمینه بررسی وضعیت تولیدات علمی در حوزه موضوعی خاص همچون والس والنزوتل، پرز- کارسلس، اوسانا و لونا^۲ ۲۰۰۹ [۵]؛ سربواستاوا و دیواکار^۳ ۲۰۰۸ [۶]؛ ویوکو، راموس، ناوارت مونوز و گارسیا دلاهر^۴ [۷] و دوناتلا آگوسینی، ریکاردو پانتونی، فردریکا پیرا، پل اسکالت و استفانو بونالسی^۵ [۸] صورت گرفته، اما مطالعات علم سنجی درباره بهداشت روان در دنیا و کشور ما کم است. اگرچه نشریه‌های مربوط به علوم بهداشت روان نیز روندی همانند سایر رشته‌ها داشته‌اند بررسی گسترده‌ای در زمینه چگونگی آن انجام نشده است [۹]. در پژوهش حاضر با بهره‌گیری شاخص‌های علم سنجی به مطالعه رشد و توسعه تولیدات علمی پژوهشگران جهان به ویژه ایران طی سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۰ در حوزه روان‌شناسی که در مجلات تخصصی معتبر (اعتبار این مجلات بر اساس ضریب تأثیر (Impact Factor) سنجیده می‌شود) نمایه شده در پایگاه JCR و شبکه اطلاع رسانی علوم پزشکی (MEDLINE) مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد. هدف

اصلی این بررسی ارائه گزارشی از این تولیدات در بین کشورهای جهان به ویژه ایران می‌باشد.

روش

طرح پژوهش: مطالعه حاضر با استفاده از شاخص‌های علم سنجی (Scientometrics) تولیدات علمی ۱۸ مجله برتر تخصصی حوزه روان‌شناسی را در طول سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۰ در دو پایگاه JCR و Medline مورد بررسی قرار می‌دهد. مراجعه به پایگاه JCR که پایگاه تخصصی وابسته به مؤسسه اطلاعات علمی (ISI) است و ضریب تأثیر و دیگر مشخصات کتابشناختی هزاران مجله را به طور سالانه گزارش می‌کند نشان می‌دهد تعداد ۷۱ مجله تخصصی در زیر مجموعه موضوعی (Psychology) این پایگاه نمایه می‌شود. معیار اولیه در انتخاب مجلات قرار گیری در حوزه روان‌شناسی است که در زیرگروه علوم انسانی جای می‌گیرد. در گام بعد با تأکید بر تأثیرگذاری و پر استناد بودن، مجلات انتخاب و بررسی شدند. بر اساس قانون پراکندگی برادفورد^۶ و محاسبه ضریب برادفورد (BK) با توجه به تعداد استنادات ۵ مجله به عنوان مجلات هسته (Core Journal) برگزیده و مجلات دارای ضریب تأثیر بالای ۳ به عنوان جامعه آماری انتخاب و مورد بررسی قرار گرفت. اطلاعات کتابشناختی مقالات از سایت مرکز ملی اطلاعات بیوتکنولوژی^۷ از طریق موتور کاووش Pubmed و با محدود کردن پایگاه به مدلاین بازیابی شد. انتخاب پایگاه مدلاین جهت انجام این بررسی بدین دلیل است که مدلاین یکی از معتبرترین، در دسترس‌ترین و کاربردی‌ترین پایگاه‌های زیست پزشکی است [۱۰] که بیش از ۱۹ میلیون رکورد در زمینه‌هایی چون پزشکی، پیراپزشکی، پزشکی بالینی، روان‌پزشکی، روان‌شناسی، بهداشت عمومی و ... را در بردارد. پایگاه اطلاعاتی PsycINFO با پوشش سیستماتیک ۲۴۵۰ عنوان منبع روان‌شناسی از دهه ۱۸۰۰ تا به حال پایگاه معتبر دیگری است که امکان استفاده از این پایگاه تنها در قبال پرداخت هزینه اشتراک میسر می‌باشد. همچنین مقایسه اولیه دو پایگاه مدلاین و PsycINFO حاکی از آن است که از نظر

۶- درصد ناچیزی از مجلات بیشترین مقالات مهم در یک حوزه موضوعی را منتشر می‌کنند که آنها را مجلات هسته می‌نامند.

7- The National Center for Biotechnology Information [NCBI]

1- Global burden of disease
2- Valles-Valenzuela J, Perez-Carceles MD, Osuna D, Luna A
3- Srivastava D, Diwakar S
4- Vioque, j; ramos, j.m.; navarrete-munoz; de-la-hera, g
5- Ugolini D, Puntoni R, Perera F, Schulte, and Bonassi S

اساس قانون پراکندگی برادفورد و به منظور تعیین مجلات هسته (پر استناد) ابتدا مجلات به ترتیب میزان استنادها به صورت نزولی مرتب شدند و تعداد کل استنادها مشخص و گروه بندی انجام گرفت. این گروه بندی داده‌ها را به ۳ دسته تقسیم نمود، و ضریب برادفورد محاسبه گردید نتایج به دست آمده در جدول ۱ به نمایش گذاشته شده است:

جدول ۱) گروه بندی استنادها به مجلات مورد بررسی به منظور تعیین ضریب (عدد ثابت) برادفورد

ردیف	تعداد کل استنادها (J.A)	تعداد مجلات (J)	ضریب برادفورد (bk)
۱	۷۹۹۱۳	۵	—
۲	۷۹۹۹۹	۱۳	۲۶
۳	۷۷۱۳۷	۵۳	۴۰
جمع	۲۳۷۰۴۹	۷۱	۶۷

$$\text{عدد ثابت برادفورد} = \sum bk/k = ۲.۲ = ۶/۳BK$$

به طوری که در جدول یک مشاهده می‌شود طبق قانون پراکندگی برادفورد از بین ۷۱ مجله حوزه روان‌شناسی تعداد ۵ مجله به عنوان مجلات هسته تعیین شدند. عناوین و تعداد استنادات این مجلات در جدول ۲ مشخص شده‌اند:

جدول ۲) مجلات هسته روان‌شناسی از نظر تعداد استنادات

ردیف	عنوان	تعداد استناد
۱	PSYCHOL BULL	۲۶۱۴۹
۲	PSYCHOL REV	۲۰۱۰۶
۳	PSYCHOL MED	۱۳۰۴۵
۴	J EXP PSYCHOL HUMAN	۱۰۵۴۰
۵	PSYCHOSOM MED	۱۰۰۷۳

خارج شده و نهایتاً ۱۸ مجله تخصصی مورد بررسی قرار گرفت. پس از استخراج اطلاعات کتابشناختی مجلات مشخص شد مجله J Mem Lang در پایگاه مدلاین نمایه نمی‌شود که از دامنه تحقیق خارج شده و نهایتاً ۱۸ مجله تخصصی مورد بررسی قرار گرفت.

اطلاعات کتابشناختی مجلات تحت بررسی، همپوشانی داشته و پایگاه مدلاین به جهت روش جستجو و دسترسی به خروجی مناسب نسبت به پایگاه تخصصی PsycINFO ارجحیت دارد. از آنجا که پایگاه مدلاین به صورت ۵ روز یک بار روزآمد می‌شود لذا دیتاهای خام در این پایگاه در تاریخ ۲۴ August سال ۲۰۱۱ استخراج و مورد بررسی قرار گرفت. به منظور جامعیت بخشیدن به نتایج حاصل از جستجو اطلاعات کتابشناختی مجلات مورد بررسی با استراتیژی ترکیبی جستجو با نام مجله مطابق با فرمول Journals name[Journal] AND Year[DP] AND Medline[SB] استخراج و با استفاده از بسته نرم افزاری Find String-Dr.Biglu فیلدهای مورد مطالعه تفکیک و مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت.

یافته‌ها

بر اساس مطالعه پایگاه JCR (JCR Science Edition) (2009) مشخص شد که تعداد ۷۱ مجله در زیر مجموعه موضوعی روان‌شناسی این پایگاه قرار دارد که هر یک میزان استناد و ضریب تأثیر متفاوتی را به خود اختصاص می‌دهند. به منظور بررسی مجلات دو عامل تأثیرگذاری و پر استنادی که همچنان از جمله معتبرترین معیارهای ارزش‌گذاری مجلات محسوب می‌شوند در نظر گرفته شد. بر

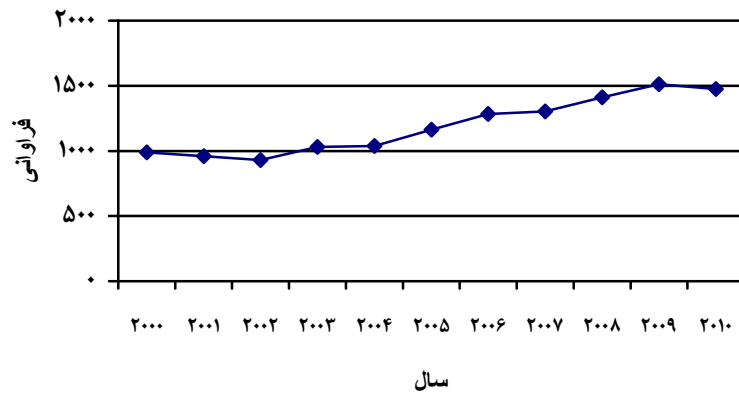
در گام بعد به منظور تعیین مجلات تأثیرگذار تعداد ۱۹ مجله با ضریب تأثیر بیشتر از ۳ معیار لازم جهت ورود به پژوهش را کسب کردند و به عنوان جامعه آماری پژوهش حاضر مورد بررسی قرار گرفتند (جدول ۳). پس از استخراج اطلاعات کتابشناختی مجلات مشخص شد مجله J Mem Lang در پایگاه مدلاین نمایه نمی‌شود که از دامنه تحقیق

جدول ۳) مجلات برتر تخصصی حوزه روان‌شناسی نمایه شده در پایگاه استنادی مجلات JCR بر اساس گزارش سال ۲۰۰۹

ردیف	عنوان	ضریب تأثیر	زبان	مکان نشر	تعداد مقالات
۱	Annu Rev Psychol	۲۲.۷۵	انگلیسی	ایالات متحده آمریکا	۲۶۹
۲	Psychol Bull	۱۲.۸۵	انگلیسی	ایالات متحده آمریکا	۴۸۱
۳	Annu Rev Clin Psycho	۹.۶۱	انگلیسی	ایالات متحده آمریکا	۱۱۷
۴	Psychol Rev	۹.۰۸	انگلیسی	ایالات متحده آمریکا	۴۵۷
۵	Psychother Psychosom	۵.۳۶	انگلیسی	سوئد	۴۶۷
۶	Psychol Med	۵.۰۱	انگلیسی	انگلیس	۱۷۰۱
۷	Biol Psychol	۴.۳۶	انگلیسی	هلند	۸۹۲
۸	Psychosom Med	۴.۲۳	انگلیسی	ایالات متحده آمریکا	۱۳۶۳
۹	Soc Cogn Affect Neur	۴.۲۰	انگلیسی	انگلیس	۱۹۶
۱۰	Cognitive Psychol	۴.۱۲	انگلیسی	ایالات متحده آمریکا	۲۳۴
۱۱	Psychophysiology	۳.۹۲	انگلیسی	ایالات متحده آمریکا	۱۱۱۴
۱۲	Ment Retard Dev DR	۳.۸۰	انگلیسی	ایالات متحده آمریکا	۳۱۸
۱۳	Neuro Biol Learn Mem	۳.۴۷	انگلیسی	ایالات متحده آمریکا	۹۴۱
۱۴	Health Psychol	۳.۴۶	انگلیسی	ایالات متحده آمریکا	۹۲۹
۱۵	J exp Psychol Learn	۳.۳۴	انگلیسی	ایالات متحده آمریکا	۱۱۶۸
۱۶	J Mem Lang	۳.۲۲	انگلیسی	ایالات متحده آمریکا	۰
۱۷	Soc Neurosci-UK	۳.۱۷	انگلیسی	انگلیس	۱۷۶
۱۸	J Exp Psychol Human	۳.۰۶	انگلیسی	ایالات متحده آمریکا	۱۱۲۵
۱۹	Int j Psychophysiol	۳.۰۴	انگلیسی	هلند	۱۱۴۵

داده‌اند. نتایج جستجوی اولیه در پایگاه مدلاین با استراتژی psychology[majr] AND medline[sb] حاکی از آن است که در این پایگاه ۳۱۵۲۲ مدرک با موضوع روان‌شناسی نمایه شده است که از این تعداد ۱۳۰۹۳ مدرک متعلق به مجلات مورد بررسی طی ۱۱ سال است. روند تولید این مدارک در سال‌های مورد بررسی در نمودار یک به تصویر کشیده شده است.

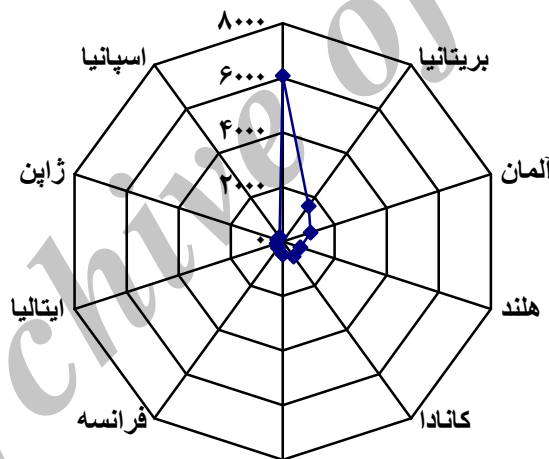
همان گونه که بررسی فوق نشان می‌دهد ۵ مجله پر استناد از جمله مجلات تأثیرگذار نیز می‌باشند. با توجه به اطلاعات مندرج در جدول ۳ زبان کلیه مجلات تحت بررسی انگلیسی و ۸۴٪ مجلات از کشورهای انگلیسی زبان آمریکا و انگلیس و ۱۶٪ مابقی متعلق به دو کشور هلند و سوئیس می‌باشد. سه مجله Psychosom Med, Psychol Med و J exp Psychol Learn به ترتیب با ۱۲/۹۹٪، ۱۰/۴۱٪ و ۸/۹۲٪ بیشترین تعداد مقالات را به خود اختصاص

نمودار (۱) تعداد مقالات منتشر شده در مجلات برتر حوزه روان‌شناسی در پایگاه مدلاین ۲۰۰۰-۲۰۱۰

به طوری که نمودار ۱ نشان می‌دهد تولیدات علمی در این مجلات در طول سال‌های مورد پژوهش روند روبه رشدی داشته است که بیشترین تعداد مربوط به سال ۲۰۰۹ با ۱۵۱۹ مقاله می‌باشد. ایالات متحده آمریکا با انتشار ۴۶٪ از کل مقالات حوزه روان‌شناسی در مجلات مورد بررسی پربارترین کشور می‌باشد. بریتانیا و آلمان با انتشار ۱۲٪ (۱۶۰۱) و ۸٪ (۱۰۷۵) به ترتیب در رتبه‌های دوم و سوم از نظر انتشار مقالات در این مجلات قرار می‌گیرند.

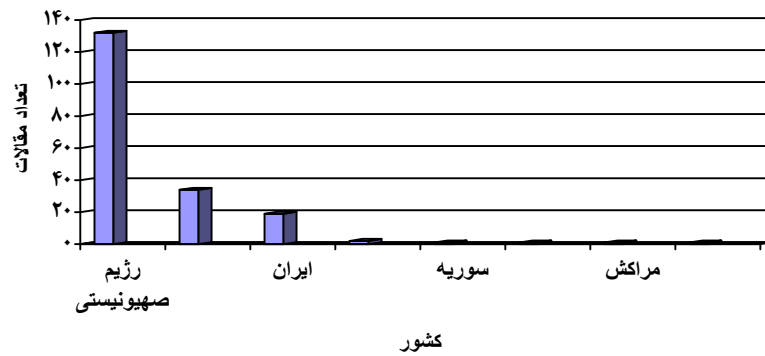
از کل مقالات حوزه روان‌شناسی در مجلات مورد بررسی پربارترین کشور می‌باشد. بریتانیا و آلمان با انتشار ۱۲٪ (۱۶۰۱) و ۸٪ (۱۰۷۵) به ترتیب در رتبه‌های دوم و سوم از نظر انتشار مقالات در این مجلات قرار می‌گیرند.

نمودار (۲) فراوانی تولیدات علمی ۱۰ کشور برتر در ۱۸ ژورنال برتر روان‌شناسی در پایگاه مدلاین (۲۰۰۰-۲۰۱۰)

ایران با انتشار ۸ مقاله در رتبه ۳۴ ام پس از ایران قرار می‌گیرد. از مجموع ۲۵ کشور خاور میانه تنها ۸ کشور ۱.۵ درصد از کل مقالات منتشر شده در مجلات مورد مطالعه را به خود اختصاص می‌دهند. رژیم صهیونیستی با ۱۳۲ مقاله (۶۹٪) در خاورمیانه رتبه اول و در ردیف ۱۵ کشور برتر قرار می‌گیرد. ایران با تولید ۱۰٪ مقالات از خاورمیانه پس از کشورهای رژیم صهیونیستی و ترکیه مقام سوم را در میان این کشورها دارد (نمودار ۳).

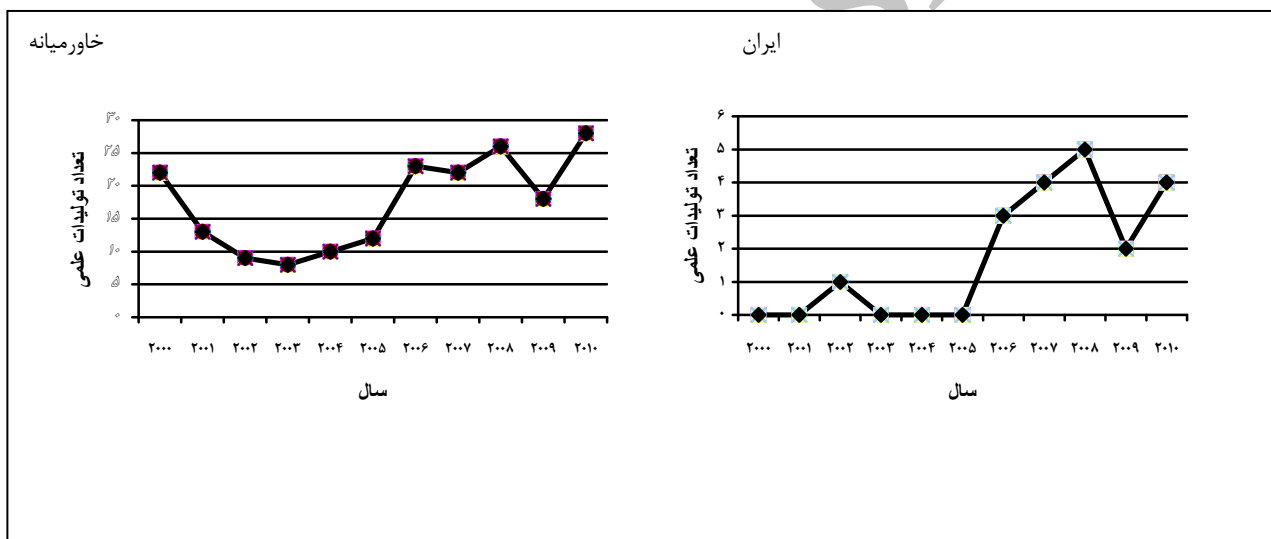
از ۱۳۰۹۳ مدرک علمی که در زمینه روان‌شناسی در مجلات تحت بررسی منتشر و نمایه شده در پایگاه مدلاین طی ۱۱ سال، تنها تعداد ۱۹ مقاله متعلق به کشور ایران می‌باشد که آن را در رتبه سی و دوم پس از آرژانتین و پیش از سنگاپور در میان ۵۸ کشور قرار می‌دهد. این در حالی است که ایران در سال‌های پیش از ۲۰۰۲ تنها یک رکورد در مجلات مذکور به خود اختصاص داده است. شایان ذکر است که کشور هند با جمعیت ۱۵ برابر نسبت به

نمودار ۳) رتبه بندی کشورهای خاورمیانه بر حسب تعداد تولیدات علمی مجلات تحت بررسی

سال‌های ۲۰۰۵-۲۰۰۸ رشدی صعودی و در سال ۲۰۰۹ کاهش و در ۲۰۱۰ رشد نشان داده است.

میزان رشد تولیدات علمی ایران در مجلات تحت بررسی در مقایسه با ۸ کشور خاورمیانه نشان می‌دهد که پس از سال ۲۰۰۵ رشدی مشابه داشته، به طوری که بین

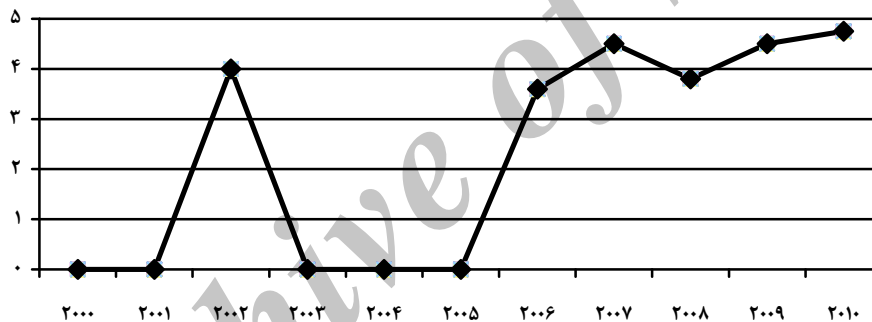
نمودار ۴) روند رشد مقالات خاورمیانه و ایران در مجلات برتر حوزه روان‌شناسی در پایگاه مدلاین ۲۰۰۰-۲۰۱۰

دانشگاه آزاد اسلامی تهران واحد علوم و تحقیقات در رتبه‌های دوم تا چهارم قرار دارند. ۸ مرکز باقی مانده هر کدام یک مقاله را به خود اختصاص داده‌اند. تعداد ۵۶ نویسنده در انتشار ۱۹ مقاله از کشور ایران شرکت داشته‌اند، همکاری گروهی برای هر مقاله به طور متوسط ۴/۲ نفر می‌باشد. میانگین همکاری در تولید مقالات ایرانی در طی سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۰ در نمودار ۵ به تصویر کشیده شده است.

طی ۱۱ سال مورد بررسی تعداد تولیدات علمی ایران در این مجلات کم بوده ولی رشدی نسبتاً صعودی نشان می‌دهد که بیشترین مقدار متعلق به سال ۲۰۰۸ (۲۶٪) می‌باشد. با بررسی وابستگی سازمانی مقالات متعلق به ایران مشخص شد ۱۲ مؤسسه و دانشگاه مسئول مدارک متعلق به ایران‌اند که در جدول ۴ نشان داده شده‌اند. دانشگاه علوم پزشکی سمنان با انتشار ۴ مقاله پرکارترین مرکز دانشگاهی محسوب می‌شود، دانشگاه تهران، علوم پزشکی تهران و

جدول ۴) مراکز تولید کننده مدارک در زمینه روان‌شناسی در مجلات برتر در بازه زمانی ۲۰۰۰-۲۰۱۰ در پایگاه مدلاین

ردیف	دانشگاه موسسه یا مرکز	فراوانی	درصد
۱	دانشگاه علوم پزشکی سمنان	۴	۲۱.۰۵
۲	دانشگاه تهران	۳	۱۵.۷۹
۳	دانشگاه علوم پزشکی تهران	۲	۱۰.۵۳
۴	دانشگاه آزاد اسلامی تهران واحد علوم و تحقیقات	۲	۱۰.۵۳
۵	دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	۱	۵.۲۶
۶	موسسه پاستور	۱	۵.۲۶
۷	دانشگاه تربیت مدرس	۱	۵.۲۶
۸	دانشگاه شریف	۱	۵.۲۶
۹	دانشگاه امیرکبیر	۱	۵.۲۶
۱۰	دانشگاه بوعلی سینا همدان	۱	۵.۲۶
۱۱	دانشگاه علوم پایه دامغان	۱	۵.۲۶
۱۲	دانشگاه آزاد اسلامی سمنان واحد گرمسار	۱	۵.۲۶
۱۳	جمع	۱۹	۱۰۰

نمودار ۵) میانگین همکاری بین پژوهشگران ایران (تعداد مؤلفان) در تولید اطلاعات در مجلات تحت بررسی در پایگاه مدلاین (۲۰۰۰-۲۰۱۰)

جدول ۵) پژوهشگران ایرانی تولید کننده مدارک در زمینه روان‌شناسی در مجلات برتر در بازه زمانی ۲۰۰۰-۲۰۱۰ در پایگاه مدلاین

ردیف	نام محقق	تعداد مقالات
۱	محمد رضا زرین دست	۸
۲	علی رشیدی پور	۶
۳	آمنه رضایوف	۴
۴	علی هائری روحانی	۳

جدول ۵ پدیدآورندگان ایرانی که طی سال‌های ۲۰۱۰-۲۰۰۰ در مجلات مورد بررسی در پایگاه مدلاین حداقل در تولید ۳ مدرک مشارکت داشته‌اند، نشان می‌دهد. محمد رضا زرین دست، در تولید ۱۰٪ مدارک مشارکت داشته که طبق قانون لوتکا پرکارترین محقق محسوب می‌شود.

memory بیشترین مقالات نویسندگان ایرانی را منتشر کرده است.

مقالات نویسندگان ایرانی در سه مجله از کشورهای ایالات متحده آمریکا و هلند به شرح جدول ذیل منتشر شده‌اند (جدول ۶). مجله Neurobiology of learning and memory

جدول ۶) مجلات منتشر کننده مقالات پژوهشگران ایرانی در بازه زمانی ۲۰۰۰-۲۰۱۰ در پایگاه مدلاین

ردیف	نام مجله منتشر کننده تولیدات علمی ایران	فراوانی	درصد
۱	Neurobiology of learning and memory	۱۷	۸۹.۴۷
۲	Psychophysiology	۱	۵.۲۶
۳	International journal of psychophysiology : official journal of the International	۱	۵.۲۶
۴	جمع	۱۹	۱۰۰

حوزه را در مقالات برتر از نظر کیفی (انتشار در مجلات برتر) مورد بررسی قرار داده است و از این لحاظ نسبت به مطالعات گذشته تفوق دارد. به طور کلی روند تولیدات علمی ایران در سال‌های اخیر رو به افزایش بوده است [۱۳] اما این تولیدات عموماً از کیفیت بالایی برخوردار نیستند. به طوری که می‌توان علت این موضوع را در نبود تمایل یا تشویق نشدن محققان به انجام دادن پژوهش‌های با کیفیت قابل قبول، نبود سازماندهی مناسب و سیاست‌گذاری‌های مطلوب پژوهش در دانشکده‌ها و تمایل به انجام دادن کار گروهی بین محققان ایرانی نسبت داد [۱۴]. با در نظر گرفتن میزان تولیدات علمی خاورمیانه در مجلات برتر حوزه روان‌شناسی ایران پس از رژیم صهیونیستی و ترکیه در جایگاه سوم قرار می‌گیرد. با توجه به آنکه ایران پیش از سال ۲۰۰۲ تنها یک مقاله در مجلات تحت بررسی داشته که این امر را می‌توان ناشی از مشکلاتی از جمله جنگ تحمیلی و نبود زیرساخت پژوهش و در نتیجه آن صرف بودجه کمتر برای پژوهش دانست، می‌توان به روندی روبه رشد برای تولیدات علمی پر کیفیت محققان ایرانی، هر چند بسیار کند و آهسته طی چند سال اخیر و سال‌های آینده امیدوار بود. پیشرفت تکنولوژی و مهیا شدن بستر ارتباطی محققان ایرانی با محققان کشورهای پیشرفته می‌تواند از عوامل یاری دهنده در این زمینه باشد. چاپ ۱۹ مقاله ایران در مجلات دارای ضریب تأثیر بالای ۳ پس از سال ۲۰۰۲ بیانگر ارزش علمی این مقالات و دقت محققان ایرانی در انتخاب ژورنال‌های معتبر و دارای رتبه علمی بالا جهت انتشار تألیفات‌شان می‌باشد،

کلیه مقالات نویسندگان ایرانی در قالب JOURNAL ARTICLE، بیش از ۶۸٪ آنها Research Support و ۳۲٪ باقی مانده در قالب Comparative Study، Controlled Clinical Trial و Evaluation Studies ارائه شده‌اند.

بحث

بررسی وضعیت انتشار مقالات علمی در مجلات برتر (بر اساس تأثیرگذاری و پر استنادی) حوزه روان‌شناسی نشان داد تعداد ۱۳۰۹۳ مقاله در طول سال‌های مورد پژوهش در این مجلات منتشر شده که از این تعداد تنها ۱۹ مقاله متعلق به نویسندگانی از کشور ایران می‌باشد که ایران را از نظر تعداد تولیدات علمی در این مجلات در رتبه ۳۲ قرار می‌دهد. لازم به ذکر است پژوهش حاضر تنها مقالات مجلات تأثیرگذار را که در پایگاه مدلاین نمایه می‌شود تحت بررسی قرار می‌دهد؛ این در صورتی است که بسیاری از مقالات پژوهشگران ایرانی در سایر مجلات تحت پوشش دو پایگاه JCR و مدلاین منتشر می‌شوند. در سال‌های اخیر پژوهش‌های علم سنجی در زمینه روان‌شناسی انجام گرفته که اکثر آنها مجلات و مقالات داخلی و یا پایگاه‌های داخلی مانند IRANPSYCH را مورد بررسی قرار داده‌اند: (فرهودیان [و دیگران] ۱۳۸۴ [۱۱]؛ سهیمی ایزدیان [و دیگران] و ... [۱۲])، نتایج این بررسی‌ها روند روبه رشد مقالات پژوهشگران ایرانی را نشان می‌دهد، تمامی این مطالعات تولیدات علمی حوزه روان‌شناسی را از نظر کمی مورد توجه قرار داده‌اند و در هیچ یک به کیفیت آنها توجه نشده است در حالی که پژوهش حاضر تولیدات علمی این

منابع

- 1- Atef-Vahid M. Mental health in Iran: achievements and challenges. Soc Wel. 1383; 4(14): 29-45. [Persian].
- 2- Murray CJ, Lopez AD. Alternative projections of mortality and disability by cause 1990-2020: Global Burden of Disease study. Lanc. 1997; 24(349): 1498-1504.
- 3- Khosravi F. Scientometrics or scientist metrics?. J Book. 1386(71): 9-11. [Persian].
- 4- Biglu MH. Scientometric study of patent literature in medicine. 4th International Conference on Webometrics, Informetrics and Scientometrics & 9th COLLNET Meeting; 2008.
- 5- Valles-Valenzuela J, Perez-Carceles MD, Osuna D, Luna A. Quantitative Analysis of Spanish University Scientific Output in the Area of Legal and Forensic Medicine: International Exposure. Scientometr. 2009; 78(3): 383-395.
- 6- Srivastava D, Diwakar S. Changing Face of Indian Medical Research: A collaboration analysis of papers from SCI (1999 & 2007). 4th International Conference on Webometrics, Informetrics and Scientometrics & 9th COLLNET Meeting; 2008.
- 7- Vioque j, Ramos JM, Navarrete-Munoz L, De-la-Hera G. A bibliometric study of scientific literature on obesity research in pubmed (1988-2007). Obes Rev. 2009; 11(8): 603-611.
- 8- Ugolini D, Puntoni R, Perera FP, Schulte PA, Bonassi S. A Bibliometric Analysis of Scientific Production in Cancer Molecular Epidemiology. Carcinog. 2007; 28(8): 1774-1779.
- 9- Rahimi Moaghar A, Nejati Safa A, Mohammadi M, Sahimi Izadian A. A Bibliometric study of scientific publications in Iranian mental health journals. Thought Behave Clini Psycho. 1382; 10(1&2): 28-36. [Persian].
- 10- Garcia-rio F, Serrano S, Dogham A, Alvarez-Sala R, Roiz Pena A. A bibliometric evaluation of European Union Research of the respiratory system from 1987-1998. Eur Res J. 2001; 17(6): 1175-1180.
- 11- Farhodian A, Godarzi R, Rahimi-Moaghar A, Sharifi V, Mohammadi M, Sahimi-Izadian A, Mansori N, Nejati-Safa A. Process research in the field of psychiatric disorders in Iran. Iran Psychiat Clin Psycho. 1385; 12(4): 327-336. [Persian].
- 12- Sahimi-Izadian A, Rahimi-Moaghar A, Sharifi V, Mohammadi M, Godarzi R, Farhodian A, et al. Review and analysis of three decades of research articles published in Iranian women's mental health. Soc Welf. 1385; 5(21): 165-184. [Persian].
- 13- Panje-por M. Bibliometric Study of research articles published by Medical Scientists in Pakistanian and Iranian Journals in the period of 2009-2004. Res Plan Edu. 1389; 3(57): 107-123. [Persian].

عصاره و معرفت نیز به نتایج مشابهی دست یافتند [۱۵]. از آنجا که می‌توان سه عامل پژوهشگر، مراکز آموزشی، پژوهشی و بودجه را پشتوانه پژوهش در نظر گرفت تمرکز بیشتر این مراکز در تهران زمینه مساعدتری را برای تولید علم فراهم آورده است، با این وجود دانشگاه علوم پزشکی سمنان به عنوان پرکارترین مرکز در بین مؤسسات و دانشگاه‌ها در انتشار مقاله در مجلات مورد پژوهش حوزه روان‌شناسی طی دوره مورد بررسی شناسایی شد. این بررسی برای اولین بار مدارک موضوع روان‌شناسی در مجلات برتر و گرایش پژوهشگران ایرانی را به چاپ مقاله در این مجلات مورد توجه قرار داده است، مزیت دیگر این پژوهش آن است که جستجوی ترکیبی با نام مجله انجام گرفته که علیرغم زمانبر بودن، مدارک فاقد برچسب [ad] (آدرس نویسنده) را نمایش می‌دهد در حالی که در اکثر پژوهش‌های علم سنجی جستجو کلید واژه‌ای با برچسب نام کشور انجام گرفته و منجر به از دست رفتن داده‌های فاقد برچسب [ad] شده است. با این وجود پژوهش حاضر با کاستی‌ها و موانعی مواجه است؛ از جمله اینکه پایگاه مدلاین، پایگاه استنادی نیست و به همین دلیل تجزیه و تحلیل کلیه داده‌ها به صورت دستی انجام گرفت که بسیار زمان بر و نیازمند دقت بالا است. عدم یکدستی در داده‌های بازیابی شده از طریق پایگاه مدلاین می‌تواند محدودیت دوم باشد، زیرا منجر به بازنگری نهایی و جداسازی دستی خواهد شد، و همچنین عدم جامعیت در ارائه اطلاعات کتابشناختی در پایگاه مدلاین که می‌تواند منجر به از دست رفتن بسیاری اطلاعات مورد نیاز محققان شود. از جمله دیگر کاستی‌های پژوهش محدود شدن بررسی به مقالات نمایه شده به ۱۹ مجله پر استناد و تأثیرگذار است، در صورتی که مطالعه جامع با پوشش تمام مجلات حوزه روان‌شناسی جایگاه کشور ایران را بهتر به تصویر خواهد کشید. در حال حاضر موضوع سلامت روان به عنوان یک اولویت مطرح می‌شود و حمایت از پژوهش‌های بهداشت روان در اولویت‌های پژوهشی دانشگاه‌ها و سازمان‌ها لحاظ شده است. به نظر می‌رسد ارتقاء کیفی مقالات این حوزه در کشورهای در حال توسعه نیازمند صرف توجه، بودجه و امکانات در راستای تولید علم جهانی باشد.

- 14- Handjani F. Obstacles to Obtaining High Quality Research Papers for Publication: The Iranian Experience. *Saudi Med J.* 2004; (42): 165-184.
- 15- Osareh F, Marefat R. Researchers involvement in the production of global knowledge in Medline (the area of basic and interdisciplinary sciences). *Rahyaft.* 1384; 14(35): 39-44. [Persian].

Archive of SID